

1. Az értekezés gondolatmenete, fejezetei, eredményei

A dolgozat a szerző olyan alakzatait vizsgálja Thomas Bernhard prózájában, azon belül is legfőképpen önéletrajzi műveiben, amelyek jogi metaforákra épülnek, de a kezdetektől fogva az irodalomról szóló beszéd részét képezik: a bírót és a tanút. A világ fölött ítéletet mondó Bernhardnál ez a két metafora látszik szervezni nemcsak az egyes szám első személyű beszélőnek a szövegben megképződő önértését, hanem a recepció szövegekről szóló diszkurzusait is. Az önéletrajz-írás annyiban zajlik bírósági térben, hogy minden számvetés szükségszerűen tartalmazza a bűnösség vagy ártatlanság, mások az önostorozás vagy apológia nem igazán jellemző Bernhardra, bár nyomokban előfordul, inkább a bíró szerepét veszi át ill. a tanúét, aki mindent látott és már gyerekként pontosan érzékelt, most pedig számot ad róla, tanúságot tesz (leginkább szenvedésről, a családtagok egymást kínzásáról, betegségről, halálról). Próbál tehát megfelelni ennek a két beszédaktusnak (hogy mikor melyik, mert hogy összefonódik, az attól függ, hogy a figuralitás szintjén mi helyeződik az előtérbe).

1. 1 Bírósági olvasatok

Bernhard elbeszélői előszeretettel láttatják magukat a világ fölött ítélkező, megkérdőjelezhetetlen autoritású és ellentmondást nem tűrő, az igazságot kertelés nélkül, kíméletlenül kimondó bírakként; s miközben ítélkezésük tárgya meglehetősen változatosságot mutat, az apodiktikusság minden tárgy esetében erőteljesen megszólaló, szuverén, magát a tárgyatól világosan elhatároló beszélőt, tudatosan megválasztott tárgyat és egyedül lehetséges ítéletet érzékeltet. A Bernhard-szövegek így módon nagyon erősen építenek a perszuasivitásra, s az ítélkezés mikéntjével azt állítják, hogy elbeszélőjük képes megfelelni a bíró metaforájának, amely az előzőekből következően implikálja a szöveg referencialitását: tudnunk kell azonosítani, hogy ki ítélkezik, miről és miben áll ítélete. Amennyiben úgynevezett önéletrajzi mű esetében olvassuk így az elbeszélőt, s az önéletrajzot a Philippe Lejeune-i értelemben vett referencia-paktum szerző és olvasó közötti meglétével írjuk le, amint az a Bernhard autobiografikus műveivel foglalkozó irodalomról jobbra el is mondható (akár hivatkozik Lejeune-re, akár sem), képesnek kell tartanunk a szöveget arra, hogy valóságos, valaha élt vagy még élő személyeket, az irodalmon kívüli valóságban létező helyszíneket, ún. történelmi eseményeket etc. ábrázol és ítéletei ezekre vonatkoznak. Úgy is fogalmazhatunk tehát, hogy a bíró az önéletrajz egyik lehetséges alakzata, s Bernhardnál bizonyára egyben az egyik legfontosabb is.

Bernhard ily módon olvasott művei nem csak közéleti botrányokat és tiltakozásokat váltottak ki Ausztriában, hanem magánjogi perekhez is vezettek, amelyeket azok indítottak az író ellen, akik felismerni vélték magukat egy-egy művében és önmagukra vonatkoztatták a szövegben kimondott ítéleteket. Az értekezés egyik fontos célkitűzése annak a vizsgálata, hogy a bíróság

az olvasás milyen előzetes feltevéseit, sőt axiómáit érvényesíti akkor, amikor ítélik egy irodalmi szöveg felett s azt elmarasztalja pl. rágalmazás vagy hitelrontás vétségében; s annak a bemutatása, hogy mennyiben osztja a jogi olvasat a Bernhard-szakirodalom ill. –kritika ebbéli előfeltevéseit, mennyiben akarja tehát ez utóbbi is a referencialitás törvényszéke elé idézni az irodalmi szöveget. Ugyanakkor fel kell tenni azt a kérdést is, hogy Bernhard jellegzetes nyelvezete hogyan segíti vagy esetleg lehetetleníti el ezeket az olvasatokat. Mindezeket az *Irtás (Holzfällen. Eine Erregung)* című regénye elleni, legnagyobb nyilvánosságot kapott per kontextusában keletkezett jogi, irodalomkritikai és irodalomtudományi szövegek retorikájának elemzésével ill. Bernhard ezzel kapcsolatos megnyilvánulásait is figyelembe véve remélem elérni, az értekezés első fejezetében.

1. 2 Bíró

A következőkben, az irodalmi szöveg szoros olvasásával, az *Irtás* bírójának retorikai vizsgálatával megállapítást nyer, hogy az inverzió, a megfordítás-átfordítás (Umkehrung, Umrichtung) az a meghatározó alakzat, amely az elbeszélő önértését szervezi. A narráció felütésszerű kezdetétől fogva — amely egy elhibázott ígéretet olyan beszédaktusként értelmez, ahol a valódi szándék, az őszinte érzés annak ellentétébe fordul át — áthatja a szöveget az irányokban (Richtung), irányultságokban (Gerichtheit) való gondolkodás, az elbeszélői perspektíva metaforájának is a szó szerinti, térbeli viszonyokba való lefordítása (amennyiben igen hangsúlyos a személyek hátulról történő megfigyelése), ez határozza meg az őszinteségről (Aufrichtigkeit), a helyességről (Richtigkeit) és a helyesbítésről (Berichtigung), a jogosságról (Rechtmäßigkeit) és az igazságosságról (Gerechtigkeit), illetve ezek ellentétéről, s következésképpen az ítélekezésről (Richten) folytatott diszkurzust is. A bíró (Richter) egyrészt azért kénytelen ítélni, mert érzékeli a természetesnek vagy helyesnek nevezhető emberi viszonyok perverziónját — állítva ezzel egyúttal azt is, hogy a megfordítás/megfordulás viszonyítási pontja megtalálható —, másrészt bevallottan maga is a megfordítás performanciájának van alávetve és azt reprodukálja: a sarkonforduló, hirtelen ellenkezőképpen döntő, pálfordulásokra hajlamos, szüntelenül mások és maga ellen forduló beszélő perverz viszonyok eredményének és azokat “fenntartani” kényszerülő, már-mindig-is-fonák bírónak állítja be magát. Az inverzió tehát nem az “igazságos” viszonyokat helyezi vissza jogaikba ebben a fikcióban, hanem a már-mindig-is-megfordítottat “tartja meg” instabilitásában.

A döntés ill. pontosabban “a döntő pillanat” nemcsak ebben a regényben és az ítélekezés kapcsán játszik rendkívül fontos szerepet, hanem általában véve is a Bernhard-i próza egyik

jellegzetes és visszatérő alakzata. A “döntő pillanat”-ban konfliktusba kerül egymással két lehetséges és egymást kizáró olvasat: a grammatikai szerint a pillanat a cselekvő alany, a retorikai szerint a pillanat valójában a döntést meghozó szubjektum prozopöpeia-ja. Ez azért jelentőségteljes megállapítás, mert a grammatikai olvasat pusztán lehetősége aláássa a döntő “személyének” bizonyosságát, a bíró uralmát ítéletei felett; s ez az ingatagság vagy eldönthetlenség bizonyul végzetesnek oly sok más Bernhard-alak számára is, akik életük végéig vagy megőrülésükig várnak az első mondat leírásának döntő pillanatára, miközben senki más, csak maguk kezdhethetnék hozzá a mű megalkotásához. A döntő pillanat az *Irtás*-ban egyúttal az inverzió tengelye is, az a (megragadhatatlan, időn kívüli, üres) pillanat, amikor minden átfordul az ellentettjébe.

Bernhard szövegalkotó eljárásait, az ismétlődő struktúrákat, a beszéd állandó idézettségét és a függő beszéd kiüresedő használatát, a szókincs repetitív voltát, a konstans szerkezeti jellemzőket, általában véve a beszéd mechanikusságát, kiszámíthatóságát a szakirodalomban gyakran leírták, de általában csak a nem –autobiografikus művek esetében értékelték a referencia ellenében ható “Künstlichkeit”-ként. Az önéletrajzi szövegek kevésbé szembeütő “mesterségessége”, ha úgy tetszik közvetlensége, természetesen maga is alakzat, amelynek perszuasív funkciója éppen az autobiografikus jelleg igazolása. Az *Irtás* elbeszélőjének ítéleteit a gyűlölet látszik irányítani, melynek retorikája a többi erős szenvedélyéhez hasonlóan a leghihetőbben tudja kelteni a beszélő közvetlenségének és autentikusságának benyomását. A gyűlölet azonban nem egyszerűen kifejezi magát valamiféle nyelv által, hanem maga is nyelv, meghatározott szabályokkal és törvényszerűségekkel. A Bernhard-i gyűlölködés törvénye, de Man-i értelemben vett grammatikája, az inverzió alapján m*ködő ítélet: a predikáció el+ír. Abból táplálkozik, hogy az ember mindig annak az ellenkez+jét akarja a másiktól, mint amit megkaphat, mindig annak az ellenkez+jét kapja, mint amire szüksége volna és mindig azzal ellentétes érzések töltik el, mint amilyenek az adott helyzetben elvárhatóak lennének t+le. Az ítéletek néhány jól bevált predikátummal m*ködnek és metonimikusan viszonyulnak a mondat alanyához, amely potenciálisan tetsz+leges: az ítéletekben beszélő gyűlölet gépként viselkedik, a szöveg magát el+térbe állító grammatikája felfüggeszti a referenciát. Az elbeszélő panasza az igazságos ítélkezés képtelenségérel a negativitás diszkurzusa, amelyben a világ fonákságának és az arról megfogalmazható kijelentések elégtelen voltának konstatálása stabilizálni látszik az intencionalitást, miközben maga az intenció, az indulat, a közlés az el+bb leírt módon mégiscsak mechanikussá válik.

1. 3 Tanú

Amikor a szerz+t olyan tanúként kezeljük, aki koráról, a távolabbi vagy közelebbi múltból nemcsak közvetlen tapasztalatokkal rendelkezik, hanem azokat az irodalmi szövegben hozzáférhetővé is tudja tenni, egyúttal olyan elvárásokat támasztunk a szöveggel szemben, mintha az egy bírósági tanú vallomása volna, és előre megszabjuk olvasásunk irányát: elvárjuk, hogy bizonyos eseményekről, személyekről, megfigyelésekről etc. közöljön valamit és hogy ezek a közlések rekonstrukciók és ne konstrukciók legyenek, elvárjuk, hogy az elbeszélés hozzájáruljon egy behatárolható időszakra (?) megvilágításához, felderítéséhez; hogy a referencialitás egy bizonyos ideáljának megfelelően nyelvi megformáltságát feleltesse; elvárjuk, hogy ne hallgasson el semmi fontosat és ugyanakkor mégis a lényegről beszéljen, és hogy az igazat mondja. Bernhard önéletrajzi műveinek egyes szám első személyű elbeszélését valóban tanúként kezeli a szakirodalom nagy része, és a szerző gyermek- és ifjú éveit leíró történetekből a harmincas éveknek az Anschluss-t előkészítő tendenciáit, a világháború borzalmait, a Nachkriegszeit-ben továbbélő náci ideológia és a katolicizmus együttes léleknyomorítását olvassa ki. A bírósági metaforájához hasonlóan ez a szerzői alakzat is implicál a szöveg írójának elítélhetőségét: az első jelentősebb pert Bernhard egykori internátusi paptanára indítja és nyeri meg, amelynek folyományaként a *Die Ursache* (Egy okkal több) bizonyos szövegrészei törölnék a jövőbeni kiadásokból.

Az értekezés a tanúról szóló fejezet első részében egy olyan rövid elbeszélés, az *Eine Zeugenaussage* (Tanúvallomás) értelmezésére vállalkozik, amely nem számít önéletrajzi szövegnek, viszont rendkívül tanulságos módon allegorizálja a jog (és egy bizonyos fajta irodalomtudomány) által támasztott elvárások és az irodalmi beszéd konkurenciáját. A tanú (Zeuge) a ziehen ige szemantikai mezőjében értelmezve az, akit bevonnak (herangezogen) az eset tisztázásába és beszédének vonatkoznia (sich beziehen) kellene valamire, de aki vonakodik (entzieht sich) a lényegről, méghozzá a vonatban (Zug) látott gyilkosról beszámolni, és ehelyett pseudofilozófikus szóáradatban értelmezi újra az eseményeket. Ez a tanú nem tud megfelelni a tárgyra térés követelményének, mivel beszéde oly módon menekül a jelentésképzés elől (pl. azáltal, hogy saját metaforáit szó szerint érti), hogy helyenként bármiféle beszédanyagot nehéz volna azonosítani. Az egész beszéd folyamatot a polaritás metafizikai kategóriái látszanak tagolni, különösen a "bent" és "kint" szembenállása fontos, és a tanúság is mint a figyelem tárgyába való behatolás (Eindringen), mint beható (eindringlich) szemlélet értelmeződik. A behatolás egyben felidéz a nemzés (Zeugung) képzetét, és a generációról, generalizációról elmélkedő tanú retorikáját is mindinkább a genitív szerkezetek uralják, melyek, analógiában azzal az eldönthetetlen kérdéssel, hogy a tanú rekonstruálja-e az eseményeket avagy beszédében sokkal inkább létrehozza őket, a legtöbb esetben mind

genitivus subiectivus-ként, mind genitivus obiectivus-ként olvashatók. Jellegzetes még az igék és melléknevek gyakori és helyenként szokatlan f+nevesítése: az a törekvés, hogy minden tapasztalatból fogalmakat lehessen kivonni. Ily módon rendkívül ellentmondásos is a szöveg (lényegiségre törekszik, miközben nem a lényegr+1 beszél), mely ellentmondásosság minden tanúvallomás szükségszer* jellemz+je, amennyiben hiányzik az elhallgatást a lényegretör+ beszéd+1 elválasztó kritérium. Értelmezésben Bernhard szövege egyben annak a lehetetlen olvasási feladatnak az allegóriája is, hogy az irodalmi m*b+1 annak úgynevezett lényegét kinyerjük.

Az értekezés a továbbiakban Bernhard *Die Kälte (A hideg)* cím* önéletrajzi elbeszélését értelmezi, mely kifejezetten igényt tart tanúságtételként való olvasására, s arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen következményekkel jár az alakzat és a metafigurális reflexió viszonya a fikció eme feladatára nézve. Ahogy a *Tanúvallomás* esetében is meghatározó szerepet játszott a genitiv, úgy *A hideg* betegség+1, szenvedés+1 és halálról tanúskodni akaró elbeszél+je is áttér a narráció egy bizonyos pontján saját származásának, nemzésének és apja kilétének tárgyalására. Az értelmezés számára világossá válik, hogy a tanúság kiazmikus viszonyban áll a származás és genealógia kérdéseivel. (Épp ez a kiazmus magyarázza a Bernhard-i önéletrajz jogi metaforikával átítatott nyelvét, amennyiben az apaság, a vérségi kapcsolat, a rokonság, a nemzés, születés és halál mind jogi meghatározásoktól függ+ fogalmak.) A metafigurális reflexió alapján a tanú az esemény és annak elbeszélése, a jelölt és jelöl+, a metonímia és a metafora etc. generatív viszonyának alakzata, mely szerint tehát az esemény teremti meg a tanúskodást, a jelölt generálja a jelöl+t, a metonímia az okozatként értett metafora oka stb. A kérdés tehát az, hogy a *Die Kälte* a figuralitás szintjén képes-e megfelelni ennek a generatív modellnek.

Röviden összefoglalva az válik világossá az értelmezés folyamán, hogy a tanúságtétel legjelnt+sebb "tárgya", más emberek halála, az tehát, ami a az elbeszél+t túlél+vé, azaz egyáltalán tanúvá teszi, mindig kivonja magát a megfigyelés alól, s legfeljebb olvasni lehet (róla). A szemtanúság és az olvasás, esemény és emlék, élmény és elbeszélés között ugyanaz az id+beli differencia munkál: a nyelv maga. Nem csoda hát, hogy a kronológia is gyakran összezavarodik ebben az elbeszélésben, s az el+zetes ill. utólagos tanúskodás lehetetlen, a nyelvben mégis lehetséges eseményér+1 is olvashatunk.

A nemzés +sb*nként jelenik meg ebben a történetben, körülményeinek felderítéséhez a beszél+ saját családtagjait hívja tanúnak, képzeletbeli bírósági tárgyaláson akar tudomást szerezni *tulajdonképpen* származásáról, amivel paradox helyzetbe sodorja magát: elbeszélések+1 akarja megtudni az elbeszéléseken túlit. A titok azonban tiltás alatt áll és

felderítése maga is b*n volna. Végül nem tudható, hogy a nemzés nem azért válik-e b*nné, mert kutatni kezdenek utána, nem azért válik-e az ember b*ntett eredményévé, mert életét (mint ez az elbeszél+ is) büntetésként értelmezi. Ugyanígy eldönthetlenné válik, hogy az apa-történetek bizonyos retorikai alakzatai, amelyek egyébként Bernhard egész életm*vében dominálnak, nem azért jönnek-e létre, hogy a beszél+ megteremthesse metaforáinak eredetét. A szöveg az olvasót is tanúként (az elbeszél+ életének, az írás folyamatának vagy a jelentésképz+désnek a tanújaként?) nevezi meg, s mint korábban láttuk, helyenként maga a tanúság is olvasásként értelmez+dik. Az olvasónak mint tanúnak természetesen ugyanaz a struktúra a sajátja, mint az elbeszél+-tanúnak, s így a genetikai modell olvashatatlanságának allegóriáját olvassa.

Az értekezés utolsó részében, de még a *Die Kälte*-hez kapcsolódva biográfikus és jogi fikciókról esik szó: egyrészt a Bernhard-szakirodalomban er+teljesen jelen lévő genetikai szemlélet+r, amely a Bernhard-i m* eredeteként Bernhard "eredetét", származását, gyermekkorát stb. jelöli meg s e származtathatóság kedvéért (szükségszer*en) fikciókba bonyolódik; másrészt arról, hogy a recepciónak ez a vonulata hogyan hasznosítja a nemzéssel, születéssel és halállal kapcsolatos jogi fikciók konvencionális szimbolikáját, melynek létezésére nemcsak Bernhard több önéletrajzi m*ve, hanem a szerz+ családnevének története is figyelmeztet.

II. Elméleti háttér és impulzusok

A Bernhard-i önéletrírásban a szerző a bíróságon zajló beszédaktusok felidézésén keresztül bíróként és tanúként értelmezi önmagát, jogi és egyben etikai diszkurzusban beszél (a jogi témákat, beszédhelyzeteket megjelenítő irodalom R. Weisberg szerint szükségszerűen *poethic*: Weisberg 1992), s az értekezés azt vizsgálja, hogy ezen intenció uralható-e, meg tud-e felelni neki a szövegek beszélője. Mivel a dolgozat egyik elméleti kiindulópontja a szubjektum Paul de Man által az önéletrírás esetében is érvényesnek tartott tropológikus struktúrája és az önéletrajznál feltételezett mimézisnek mint a figuráció egyik fajtájának a működése (de Man 1993, 133), úgy lehetne pontosítani a kérdést, hogy a szerzőt helyettesítő metaforák (bíró és tanú) fenntarthatóak-e a szöveg egészében. A Bernhard-művek különösen a *Die Kälte* értelmezésekor de Man-nak az a felvetése is produktívnak bizonyult, hogy az önéletrajzi jelleg attól is függ,

(az irodalomban megjelenő úgy is fogalmazhatnánk, hogy ezek az alakzatok helyettesítik a szerzőt, tehát annak metaforái kívánnak lenni. Ez a megfogalmazás egyben jelzi, hogy az értekezés

Az értekezés a fentiekben leírt gondolatmenetekben arra keresi a választ, hogy az intencionáltság a szövegek egyes szám első személyű beszélője

Az értekezés a “bírósgai olvasat” metaforájával a jogi és az irodalmi hermeneutika bizonyos közös jegyeit (leginkább a szöveg referenciális és mimetikus voltának előfeltételezését) elemzi és azok kritikája kíván lenni, olyan szélsőséges értelmezési helyzet elemzésének segítségével, amikor egy irodalmi mű képezi a bírósgai eljárás tárgyát. Az elemzés irányát az ún. dekonstrukcióhoz kapcsolható különböző elméletek és kritikusi gyakorlatok által egyaránt megkülönböztetett figyelemben részesített kérdéskörök, a tételezés - állítás, az erőszak – hatalom, a törvény, a felelősség, az intencionalitás határozzák meg, amelyeknek lényegi közülük van az igazságosság kategóriájához (Derrida, 1991). Az igazságosság vagy igazságtalanság ebben a filozófiai-elméleti térben mindig szorosan összekapcsolódik, ha nem egyenesen egyet jelent az olvasás igazságosságos vagy igazságtalan voltával: az igazságosságot leginkább megközelítő olvasatok nem fedik el az olvasás döntéshelyzeteinek apóriáit, hanem exponálják az eldönthetlenség eseteit. Bernhard műveinek értelmezése az irodalom allegorikus struktúráját veszi kiindulópontnak, Paul de Man-n

ak a figurális nyelv és a metafigurális reflexió kollíziója, a grammatikai és a referenciális olvasat konkurenciája kapcsán kifejtett nézeteit (de Man, 1979; 1988; 1993), valamint Philippe Lejeune “önéletírói paktum” fogalmának (Lejeune, 1994) de Man-i kritikáját (de Man, 1993) hasznosítja. Az értekezés az önéletírást bírósgai térben zajló beszédaktusok metaforáinak tekinti, amelyekről az olvasás folyamatában kiderül, hogy nem teljesítik be a hozzájuk mint beszédcselekvésekhez, metaforákhoz kapcsolódó elvárásokat.

az értekezés tárgyából megjelent publikációk

“Und zwar ist es abermals die referentielle Funktion der Sprache, die sich in der Privilegierung der Intention und in der Annahme, sie würde sich in einem Referenten erfüllen, hypostasiert. Diese Hypostase — das heißt der illegitime Schluß aus einer Funktion auf ihr Funktionieren — wird von jeder Literaturwissenschaft gestützt, die eine sprachliche Möglichkeit mit ihrer uneingeschränkten Realisierbarkeit in eins setzt. Auf diese Weise macht sich die Literaturwissenschaft zur Agentin eines ideologischen Moments in der Struktur der Sprache selbst. [...] **Sowenig die referentielle Funktion schon Referenz ist, sowenig korrespondiert Referenz als sprachliche Verweisung einer Wirklichkeit, die nicht durchweg sprachlich determiniert ist.** Statt den Ideologien der Referenzialität und der Mimesis zu verfallen, hat die Literaturwissenschaft aus der **allegorischen Struktur der Literatur** zu lernen, daß Sprache nicht funktioniert gemäß den Prinzipien (oder diesen ähnlichen) der phänomenalen Welt. Literaturwissenschaft hat aus der Allegorie also zu lernen, daß weder die Literatur noch sie selbst nach den Gesetzen der Erscheinungswelt, zum Beispiel denen von Ursache und Wirkung, operiert (was die Legitimität jeder Literatursoziologie und jeder Wirkungsästhetik in Frage stellt); sie hat aus ihr zu lernen, daß literarische Texte, die unter dem Druck einer langen philosophischen Tradition **immer als ästhetische, nämlich als Phänomenalisierung einer substantiellen Wirklichkeit**, gedacht wurden, nicht unter der Kategorie des Ästhetischen zu fassen sind. [...] alles Wissen dependiert vom uneingeschränkten Funktionieren der phänomenalisierenden Sprachfunktion.“ Ha 179f.

Az önéletrajz-írás annyiban zajlik bírósági térben, hogy minden számvetés szükségszerűen tartalmazza a bűnösség vagy ártatlanság, mások az önostorozás vagy apológia nem igazán jellemző Bernhardra, bár nyomokban előfordul, inkább a bíró szerepét veszi át ill. a tanúét, aki mindent látott és már gyerekként pontosan érzékelt, most pedig számot ad róla, tanúságot tesz (leginkább szenvedésről, a családtagok egymást kínzásáról, betegségről, halálról). Próbál tehát megfelelni ennek a két beszédaktusnak (hogy mikor melyik, mert hogy összefonódik, az attól függ, hogy a figuralitás szintjén mi helyeződik az előtérbe).

Az intencionáltsága, uralhatósága egy ilyen projektnek; a mimézis önéletrajz esetében előfeltételezett működése a figuráció egyik fajtája “das hier vorausgesetzte Funktionieren der Mimesis nur eine Art der Figuration unter anderen ist, so fragt sich, ob die Redefigur vom Referenzobjekt bestimmt wird oder ob es sich umgekehrt verhält“ A aM/ 133; a önéletrajz nem mint műfaj, hanem mint az olvasás vagy megértés alakzata (Lese- oder Verstehensfigur“ 134; a metonímia és a metafora közötti viszony: genetische oder teleologische Kausalität? (Genette, Figures III, S. 50) nem vagy tisztán önéletrajzi vagy fikcionális, hanem attól függ, hogy olvassuk; Lejeune szerint ez az “attól függ, hogy olvassuk“ meghatározható: referenciapaktum megvan-e vagy nincs (Ismérvei: Lejeune, S. ???). De Man: ez bírónak (mit polizeigewalt versehenen Richter) teszi az olvasót, hogy a szerző betartja-e a paktumot. De ezt a bírót szerintem úgy is lehet érteni, hogy metaforáját szó szerint vesszük (a transzcendentális autoritásból jogi autoritás lesz) és ennek a bírónak az a feladata, hogy a referenciapaktum alapján ellenőrizze, hogy igazságot írt-e az író és megbüntesse, ha nem.

Ebben a tropológikus struktúrában az író a (Bíró) és a Tanú metaforájával helyettesíti "magát". Az önéletírás mint performatív aktus, de vajon sikerül-e. Die Intention erfüllt sich nicht in einem Referenten.

Ha tehát metaforaként kezeljük, akkor meg kell felelnie a referencia követelményének: Referencialitás funkciója és referencia működése nem ugyanaz (**Sowenig die referentielle Funktion schon Referenz ist, sowenig korrespondiert Referenz als sprachliche Verweisung einer Wirklichkeit, die nicht durchweg sprachlich determiniert ist.** Hamacher, 1998,) és de Man után szabadon: "Statt den Ideologien der Referenzialität und der Mimesis zu verfallen, hat die Literaturwissenschaft aus der **allegorischen Struktur der Literatur** zu lernen, daß Sprache nicht funktioniert gemäß den Prinzipien (oder diesen ähnlichen) der phänomenalen Welt."

Másféle "igazságszolgáltatás": az olvasás igazságossága

Die Dissertation analysiert einen besonderen Fall der Interpretation, nämlich wenn ein literarischer Text Gegenstand eines gerichtlichen Prozesses darstellt, und zeigt mithilfe der Metapher der "forensischen Lektüre" gewisse gemeinsame Züge der juristischen und der literarischen Hermeneutik (v.a. die Hypostasierung der Referenzialität und des mimetischen Charakters von Texten) auf.

Gerechtigkeit oder Ungerechtigkeit verbindet sich in diesem philisophisch-theoretischen Raum eng mit der Gerechtigkeit oder Ungerechtigkeit des Lesens, wenn sie nicht sogar als

Az értekezés a "bíróági olvasat" metaforájával a jogi és az irodalmi hermeneutika bizonyos közös jegyeit (leginkább a szöveg referenciális és mimetikus voltának előfeltételezését) elemzi és azok kritikája kíván lenni, olyan szélsőséges értelmezési helyzet elemzésének segítségével, amikor egy irodalmi mű képezi a bírósági eljárás tárgyát. Az elemzés irányát az ún. dekonstrukcióhoz kapcsolható különböző elméletek és kritikusi gyakorlatok által egyaránt megkülönböztetett figyelemben részesített kérdéskörök, a tételzés - állítás, az erőszak – hatalom, a törvény, a felelősség, az intencionalitás határozzák meg, amelyeknek lényegi közülük van az igazságosság kategóriájához (Derrida, 1991). Az igazságosság vagy igazságtalanság ebben a filozófiai-elméleti térben mindig szorosan összekapcsolódik, ha nem egyenesen egyet jelent az olvasás igazságosságos vagy igazságtalan voltával: az igazságosságot leginkább megközelítő olvasatok nem fedik el az olvasás döntéshelyzeteinek apóriáit, hanem exponálják az eldönthetetlenség eseteit. Bernhard műveinek értelmezése az irodalom allegorikus struktúráját veszi kiindulópontnak, Paul de Man-n

ak a figurális nyelv és a metafigurális reflexió kollíziója, a grammatikai és a referenciális olvasat konkurenciája kapcsán kifejtett nézeteit (de Man, 1979; 1988; 1993), valamint Philippe Lejeune "önéletírói paktum" fogalmának (Lejeune, 1994) de Man-i kritikáját (de Man, 1993) hasznosítja. Az értekezés az önéletírást bírósági térben zajló beszédaktusok metaforáinak tekinti, amelyekről az olvasás folyamatában kiderül, hogy nem teljesítik be a hozzájuk mint beszédcselekvésekhez, metaforákhoz kapcsolódó elvárásokat.